

April 2022

GLOBALA HANDELSSTRØMME VENDER TILBAGE TIL NORMALEN EFTER CORONA

Analyse udarbejdet af
cheføkonom Jens Hjarsbech

Partnerskab for Bæredygtig Globalisering

AXCELFUTURE
ERHVERVSLIVETS TÆNKETANK

CORONAKRISEN OG RUSLANDS KRIG MOD UKRAINE SÆTTER SPØRGSMÅLSTEGN VED UDSTRAKTE PRODUKTIONSKÆDER

Coronakrisen og Ruslands krig mod Ukraine har medført et stort fokus på globale virksomheders forsyningskæder, og hvorvidt de er robuste nok. Nedlukninger af produktion pga. coronaudbrud i Kina, der som bekendt bredte sig til resten af verden, har sat spørgsmålstejn ved, om virksomhederne er blevet for afhængige af et enkelt eller få produktionsled i et enkelt land. Dette spørgsmål er gjort endnu mere relevant med Ruslands invasion af Ukraine – geopolitik er nu igen en markant faktor for erhvervslivet. Er risikoen for nedbrud større end de effektivitetsmæssige fordele ved strømlinede forsyningskæder? Hvis ja, vil en gentænkning af produktionskæderne være på dagsorden.

BlackRocks CEO og formand, Larry Fink, beskrev for nyligt situationen sådan her:

*“Russia’s aggression in Ukraine and its subsequent decoupling from the global economy is going to prompt companies and governments worldwide to **re-evaluate their dependencies and re-analyze their manufacturing and assembly footprints** – something that Covid had already spurred many to start doing.”*

Konsekvenserne heraf vil være, at der sker skift i de globale handelskæder, da produktionen vil skifte fra de nuværende lande til andre lande. Det kan enten være hjemtagning af produktion til hjemlandet eller lande tættere herpå, såkaldt ”nearshoring”, eller regionalisering i form af en ”atomiseret” verdenshandel med flere men mindre produktionsenheder, der servicerer mere afgrænsede markeder frem for verdensmarkedet. En anden form for regionalisering kan ske gennem ”organisk” økonomisk integration internt i regionerne, som vi fx har set i EU gennem flere år.

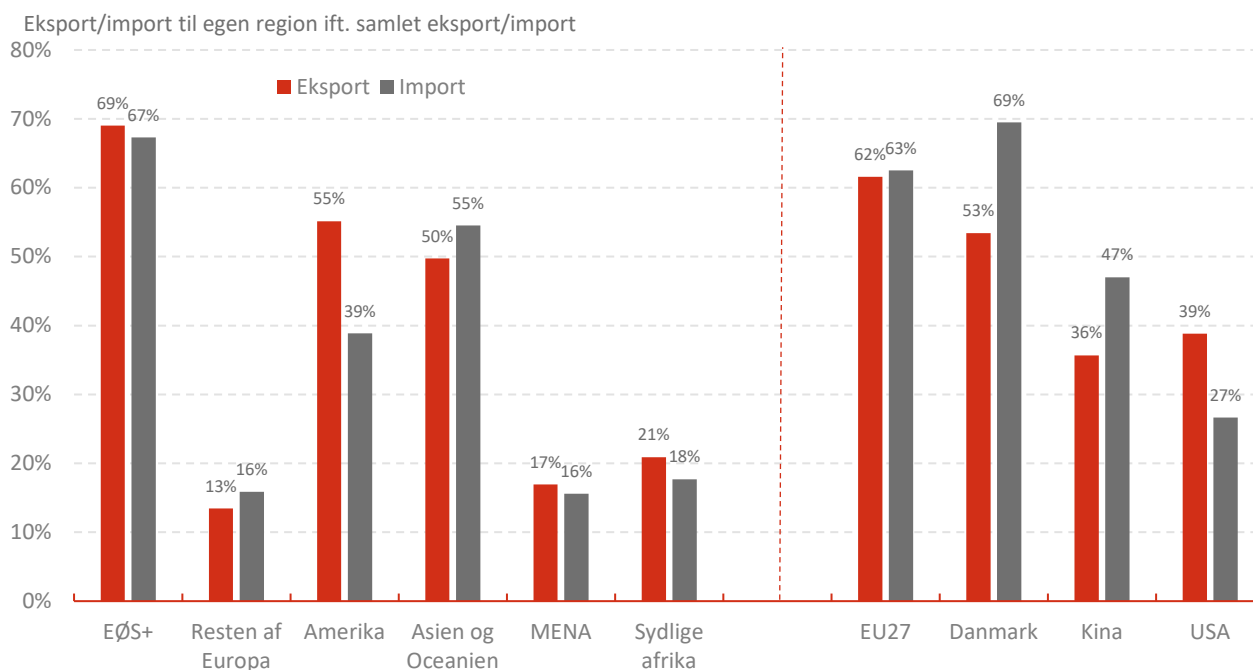
Ud fra månedlig varehandel mellem alle verdens lande til og med oktober 2021 undersøger vi i denne analyse, hvorvidt der er tegn på ”nearshoring” eller regionalisering af verdenshandlen. Da markante ændringer i produktionskæder kan tage lang tid, kan denne analyse dog ikke give det endelige svar på, om de seneste års begivenheder vil betyde en omkalfatring af global handel. Særligt effekterne af geopolitikkens tilbagekomst til erhvervslivets hverdag som følge af Ruslands krig i Ukraine er for tidligt at sige noget om.

Europa er mest integrerede region i verden

EU er den mest økonomisk integrerede region i verden – mere end 60 pct. af EU-landenes samhandel med varer er med andre EU-lande, jf. figur 1. Dette skyldes naturligvis EU’s indre marked, der økonomisk delvist ligner fx USA’s eller andre meget store landes interne marked, hvor handel på tværs af delstater jo ikke kategoriseres som im- og eksport.

Vi deler fremover Europa op i ”EØS+” og Resten af Europa, hvor EØS+ samler EØS-landene (dvs. EU plus Island, Lichtenstein og Norge) samt UK og Schweiz. Når vi gør det, bliver regionen endnu mere integreret, med knap 70 pct. af samhandlen.

FIGUR 1: REGIONERS EKSPORT INDEN FOR EGEN REGION IFT. SAMLET VAREEKSPORT

Kilde: WTO og egne beregninger.

Note: Månedlige handelsstrømme fra og med november 2020 til og med oktober 2021. EØS+ dækker EØS (dvs. EU plus Island, Lichtenstein og Norge) samt UK og Schweiz.

TILBAGEVENDEN TIL HANDELSSTRØMME FRA FØR CORONAKRISEN

Vi ser i første omgang på verdens regioners samhandel med lande inden for egen region. Hvis dette er stigende som andel af den samlede handel, kan det være tegn på regionalisering og en tættere økonomisk integration i regionen.

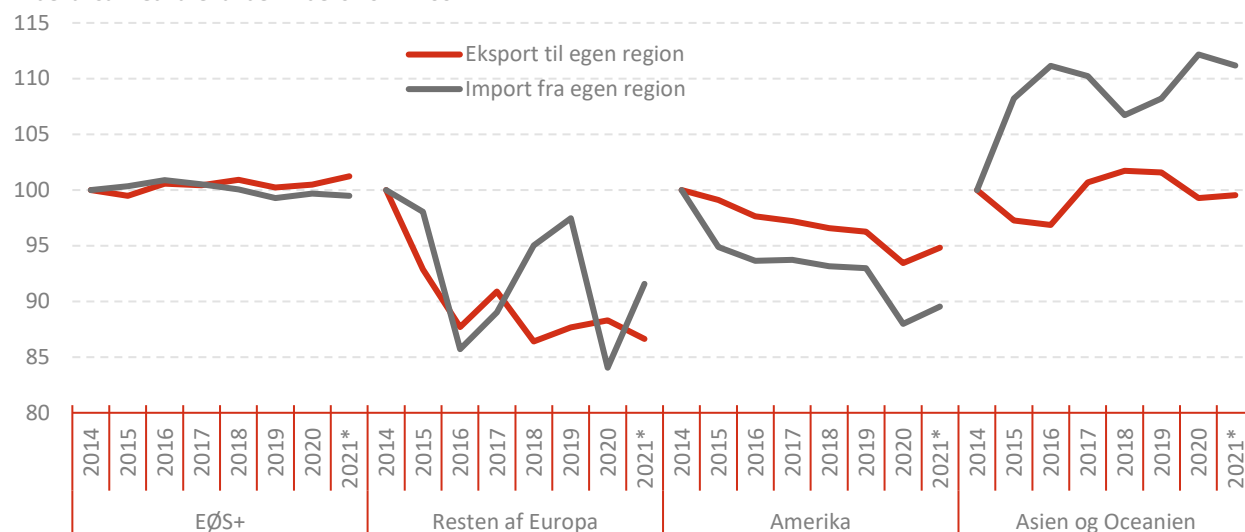
For stort set alle regioners vedkommende gik en stigende andel af eksporten i 2021¹ til egen region, jf. figur 2. Omvendt var der ofte en faldende andel af importen, der kom fra egen region. Disse bevægelser tyder dog i høj grad på en tilbagevenden til normale handelsstrømme efter coronakrisen, der satte store aftryk i handelsstrømmene.² Om der er en større regionalisering af verdenshandlen i gang, er på baggrund af denne opgørelse derfor for tidligt at konkludere håndfast på.

¹ 2021 dækker november 2020 til og med oktober 2021

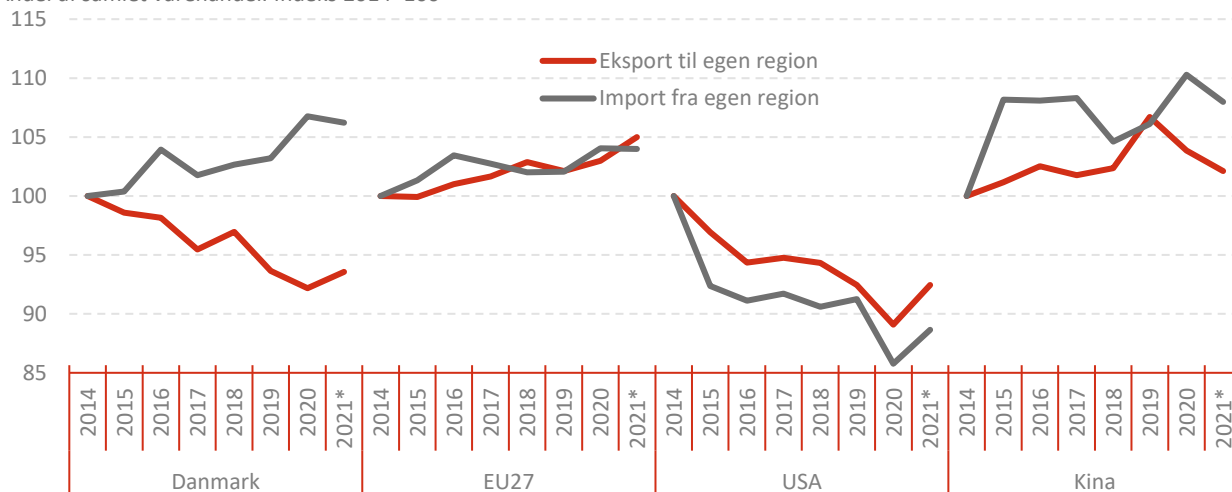
² Se også her: <https://axcelfuture.dk/s/Ingen-tegn-pa-regionalisering.pdf>

FIGUR 2: VERDENS REGIONERS VAREHANDEL INDEN FOR EGEN REGION

Andel af samlet varehandel. Indeks 2014=100

Andel af samlet varehandel. Indeks 2014=100

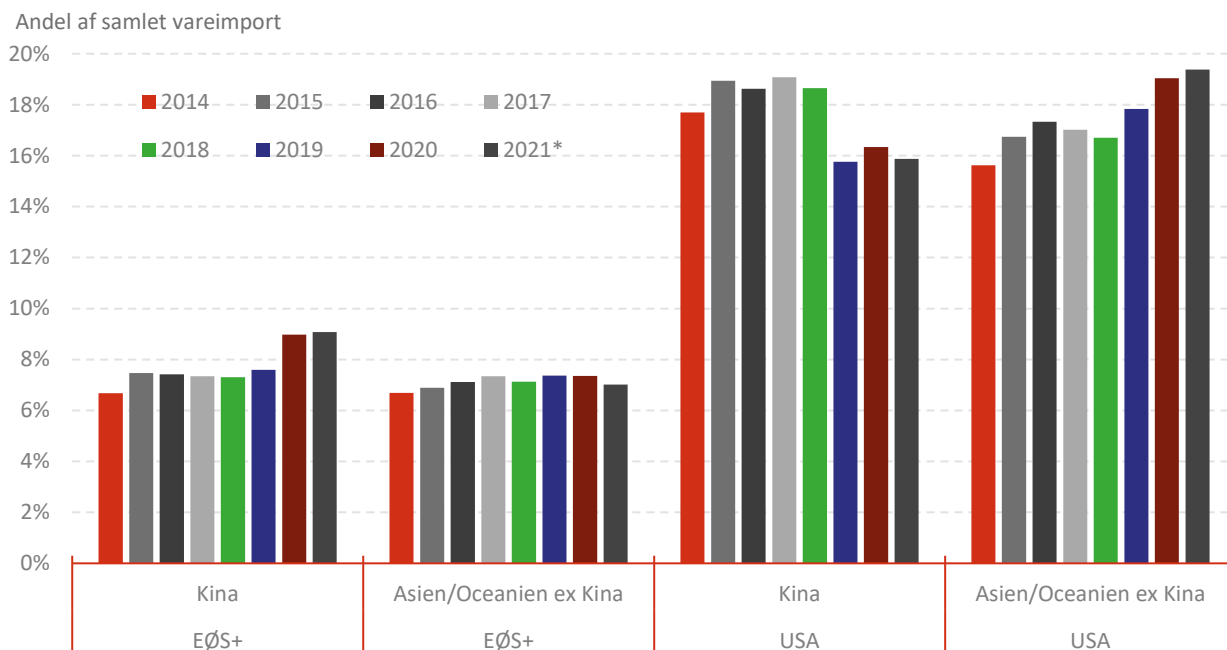
Kilde: WTO og egne beregninger.

Note: EØS+ dækker EØS (dvs. EU plus Island, Lichtenstein og Norge) samt UK og Schweiz. 2021* angiver summen af månedlige handelsstrømme fra og med november 2020 til og med oktober 2021.

Endnu ingen tegn på at vesten dropper import fra Asien

Store dele af de goder, vi forbruger i vesten, er helt eller delvist produceret i og importeret fra Asien og særligt Kina. Trækkes denne produktion tættere på hjemmemarkedet til fx Danmark, andre EU-lande eller østeuropæiske lande uden for EU, vil det alt andet lige medføre, at en større andel af importen kommer enten fra egen region eller resten af Europa

I EØS+ importerede vi i 2020 og 2021 ni pct. af vores vareimport fra Kina og syv pct. fra resten af Asien, jf. figur 3. For USA er de tilsvarende tal 16 og 19 pct. Handelskrigen mellem USA og Kina betød et markant fald i USA's vareimport fra Kina, mens importen fra andre asiatiske lande steg mærkbart, jf. figur 3. Der er i tallene endnu ikke tegn på, at vi i vesten er begyndt at importere mindre fra Asien. Mens EØS+'s importandel fra Kina er steget lidt fra 2020 til 2021, er den faldet lidt fra resten af Asien. Det omvendte er gældende for USA's import fra Kina og resten af Asien.

FIGUR 3: EØS+ OG USA'S VAREIMPORT FRA KINA OG RESTEN AF ASIEN

Kilde: WTO og egne beregninger.

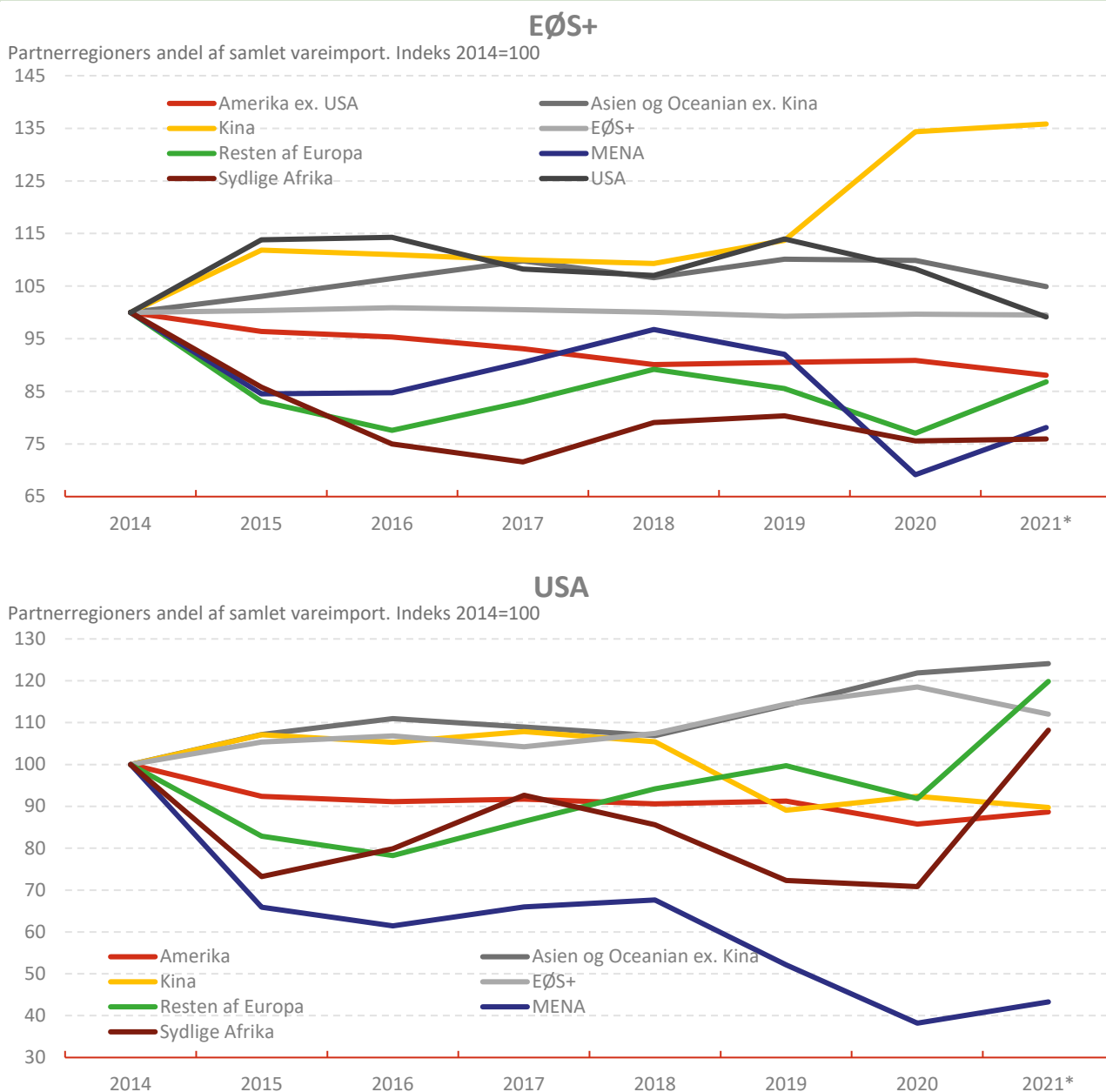
Note: EØS+ dækker EØS (dvs. EU plus Island, Lichtenstein og Norge) samt UK og Schweiz. 2021* angiver summen af månedlige handelsstrømme fra og med november 2020 til og med oktober 2021.

Vi ser lidt bredere på EØS+'s og USA's importpartnere i figur 4 herunder. Andelen af EØS' import, der kommer fra Resten af Europa steg i 2021 efter fald i både 2019 og 2020, hvilket kan ses som et potentielt tegn på nearshoring i EØS+, om end det forholdsmæssigt bare er en tilbagevending til andelen i 2019 før coronakrisen. Den stigende andel er kommet på bekostning af faldende andel i 2021 i importen fra Asien ekskl. Kina samt Amerika.

Ser vi på USA's importpartnere, så er Resten af Europa samt Sydlige Afrikas andele steget relativt meget i 2021, men da deres andele kun er på ca. 1 pct. hver, spiller det ikke nogen væsentlig rolle. Mere interessant er det, at EØS+ udgør en mindre andel af USA's import i 2021 end de gjorde i 2020 og 2019. USA importerer en marginalt større andel fra resten af Amerika i 2021 end i 2020, men andelen er fortsat en smule under andelen i 2019.

Der er ingen tvivl om, at en strukturel ændring af virksomheders produktionskæder kan være en meget tidskrævende proces. Samtidig fortæller vores data ikke noget om sammensætningen af vareeksporten, der særligt har været under forandring under coronakrisen. Men set ud fra de overordnede varestrømme frem til og med november 2021 er der altså fortsat ikke tegn på nogen omfattende regionalisering eller nearshoring af verdenshandlen.

FIGUR 4: UDVIKLINGEN I EØS+ OG USA'S IMPORT FORDELT PÅ PARTNERE

Kilde: WTO og egne beregninger

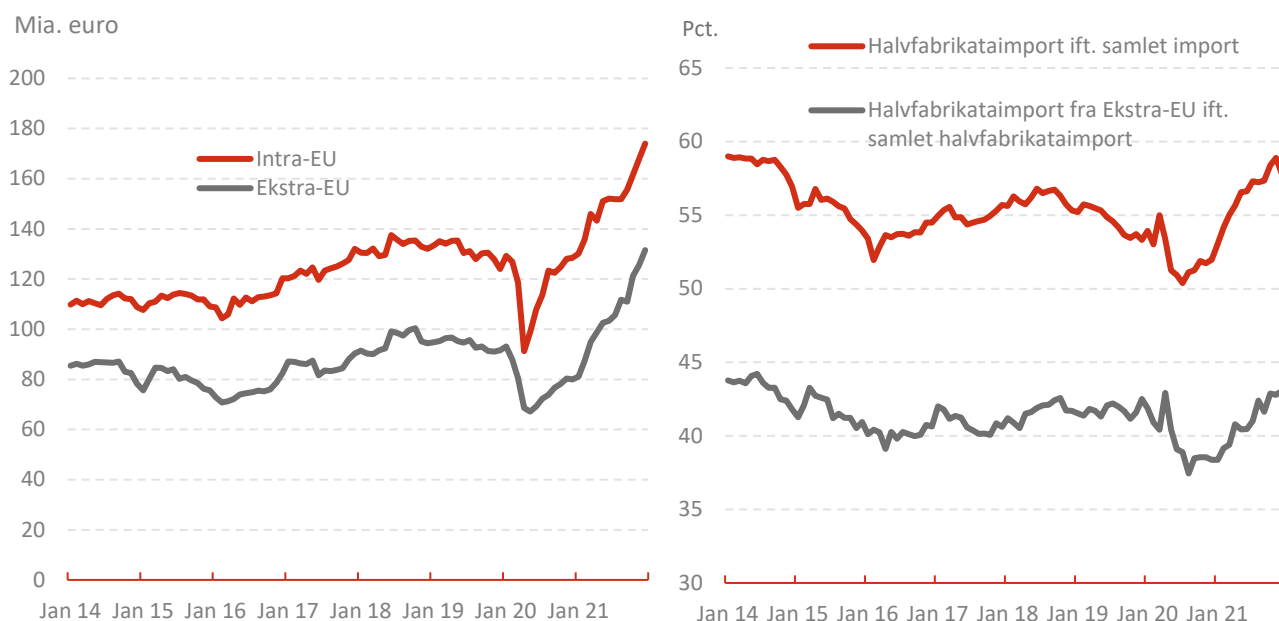
EU ØGER HANDLEN MED HALVFABRIKATA POST-CORONA

Ændringer i forsyningskæderne og nearshoring vil hovedsageligt påvirke handlen med halvfabrikata, men ændringer i sammensætningen af handlen med hel- og halvfabrikata fremgår ikke af de oven for benyttede data.

Vi har dog mulighed for at undersøge dette når det kommer til EU's vareim- og eksport. EU's import af halvfabrikata er steget kraftigt siden det initiale chok fra coronakrisen, og ligger nu langt over niveauet fra før krisen. Det gælder både import fra lande inden for og uden for EU, jf. figur 5. Stigningen er dog sket i en periode med generelt voldsomme stigninger i varehandlen, men også EU's import af halvfabrikata som andel af samlet vareimport ligger nu over perioden før coronakrisen, jf. figur 5, højre side, men endnu ikke højere end den gjorde tilbage i 2014.

Coronakrisen havde også en markant effekt på, hvilke dele af verden, vi importerede vores halvfabrikata fra. Som det også fremgår af figur 5, så faldt andelen af importen af halvfabrikata, der kom fra lande uden for EU, betragteligt under coronakrisen. Siden da har andelen dog været stigende, og andelen er ved udgangen af 2021 genoprettet. Samlet set er der i disse data heller ikke tegn på, at EU-landene har trukket produktionen af halvfabrikata tættere på, og vi ser således endnu ikke tydelige tegn på nearshoring.

FIGUR 5: IMPORT AF HALVFABRIKATA

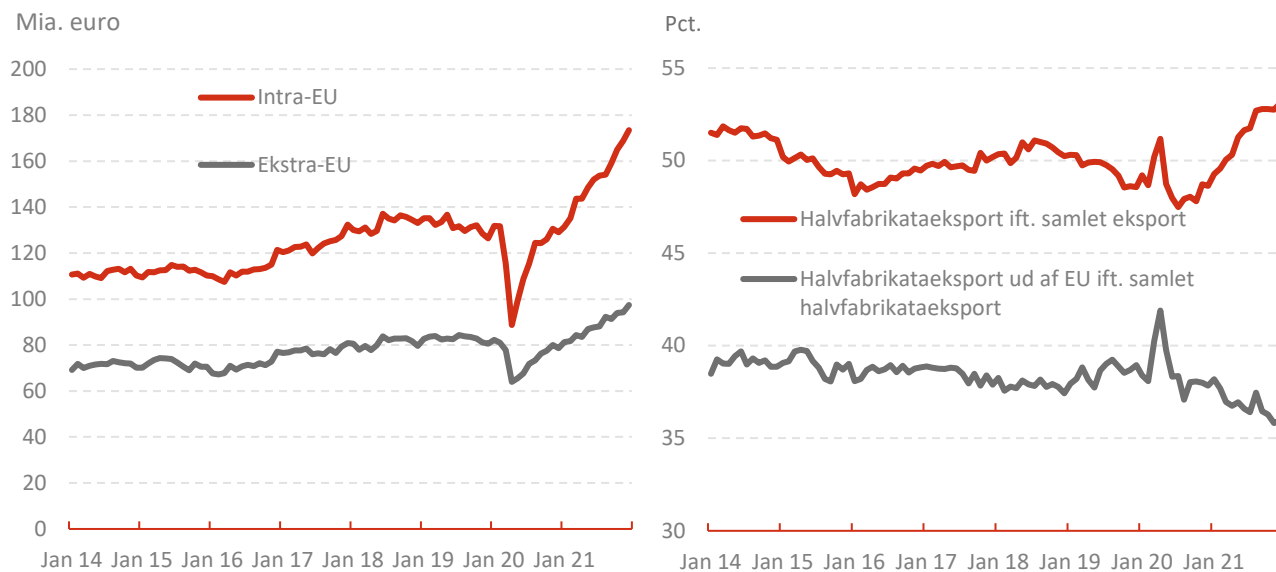

Kilde: Eurostat. Egen sæsonkorrektion

Eksporten af halvfabrikata er ligeledes steget kraftigt efter coronakrisen, jf. figur 6, og udgør nu en større andel af den samlede vareeksport end i 2014. Til forskel fra importen af halvfabrikata eksporteres en stigende andel af halvfabrikata til lande inden for EU frem for uden for EU, jf. figur 6. Det kan være et tegn på regionalisering, hvis slutproduktet nu i stigende grad produceres i et EU-land. Da importen af halvfabrikata fra lande uden for EU er stigende som andel, jf. oven for, er dette dog måske mere et udtryk for dybere integration i EU eller ændringer i

efterspørgselsmønstre, end for en bevidst ændring i forsyningskæderne.

FIGUR 6: EKSPORT AF HALVFABRIKATA

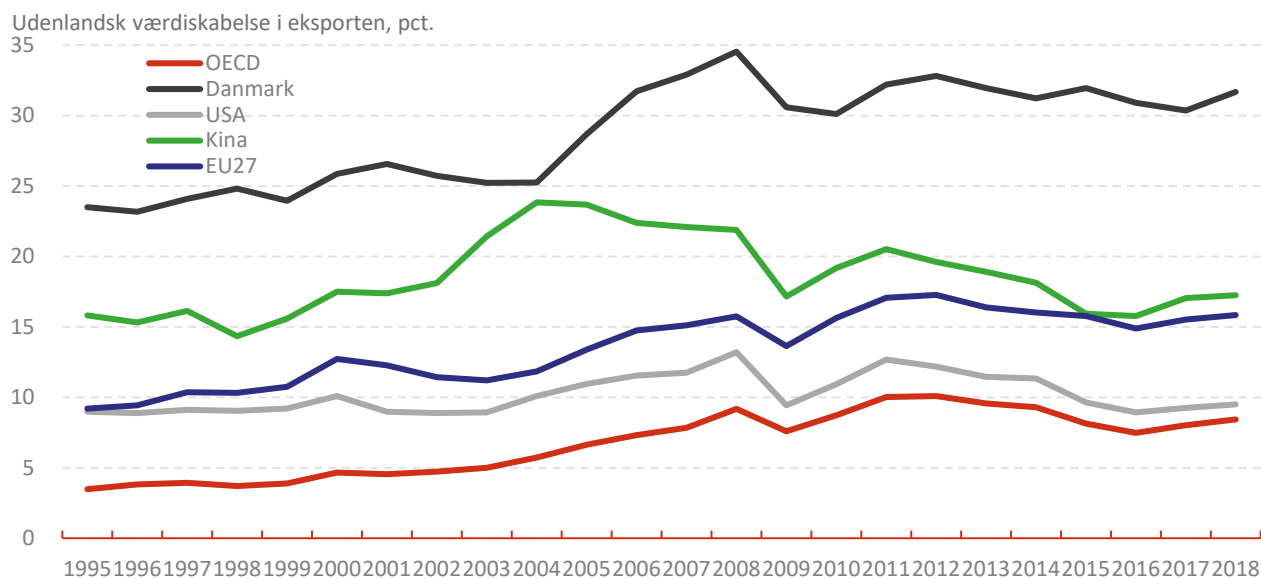
Kilde: Eurostat. Egen sæsonkorrektion

FINANSKRISEN SATTE EN STOPPER FOR UDVIDELSEN AF DE GLOBALE VÆRDIKÆDER

For endegyldigt at vurdere, om der sker væsentlige ændringer i forsyningskæderne og nearshoring, er der behov for viden om handlen gennem værdikæderne. OECD laver netop denne opgørelse, hvor de fx estimerer, hvor meget udenlandsk input, der er i et lands eksport. Desværre går data kun frem til 2018, så vi kan endnu ikke vurdere de senere års udviklinger heri. Dog er der værdifuld forståelse for udgangspunktet at få gennem disse data.

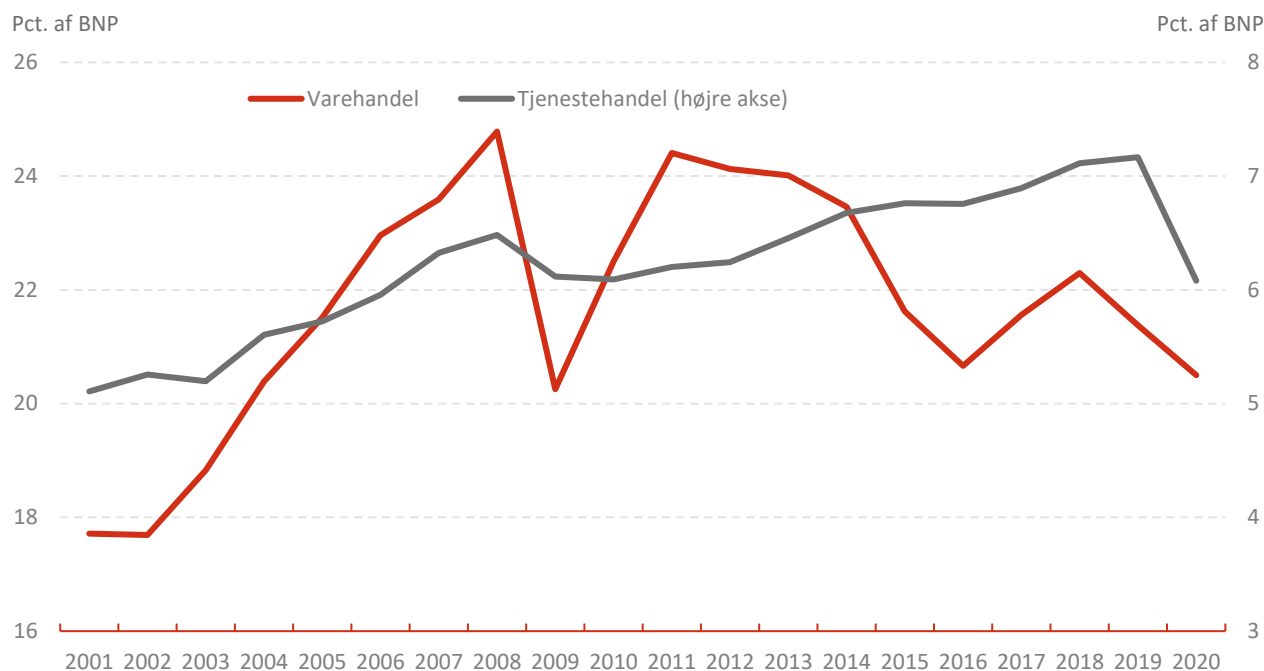
Udvidelsen af værdikæderne har været en central del af globaliseringen gennem 1990'erne og 2000'erne, men den udvikling stoppede faktisk efter finanskrisen i 2008. Efter finanskrisen har den udenlandske andel af værdiskabelsen i OECD-landes eksport fx været stagnerende – det samme gælder for Danmark, EU og USA, jf. figur 7. I Kina er den udenlandske værdiskabelses andel af eksporten faktisk faldet siden 2014. Det tyder altså på, at Kina gennem årene i stigende grad selv producerer halvfabrikata såvel som færdigvarer, og at en større del af værdikæden er placeret i Kina.

FIGUR 7: UDVIDELSEN AF DE GLOBALE VÆRDIKÆDER STAGNERER EFTER FINANSKRISEN

Et andet tegn på, at udvidelsen af de globale værdikæder er stoppet op er, at varehandlen ikke længere stiger som andel af BNP, men faktisk er faldet efter finanskrisen, jf. figur 8. Den globale produktion kan ud fra den observation tænkes i stigende grad at blive forbrugt i det land, det produceres. Samtidig er det også et tegn på, at tjenester fylder mere og mere i økonomierne, hvor IT-tjenester fx har været en kraftigt stigende del af hverdagen og globalt BNP. Ser vi derfor på handlen med tjenester, har dette fortsat været stigende som andel af BNP, jf. figur 8, bortset fra under coronakrisen, hvor nedlukningen af den globale turisme betød rigtig meget for tjenestehandelen.

FIGUR 8: GLOBAL VAREHANDEL FALDER SOM ANDEL AF BNP

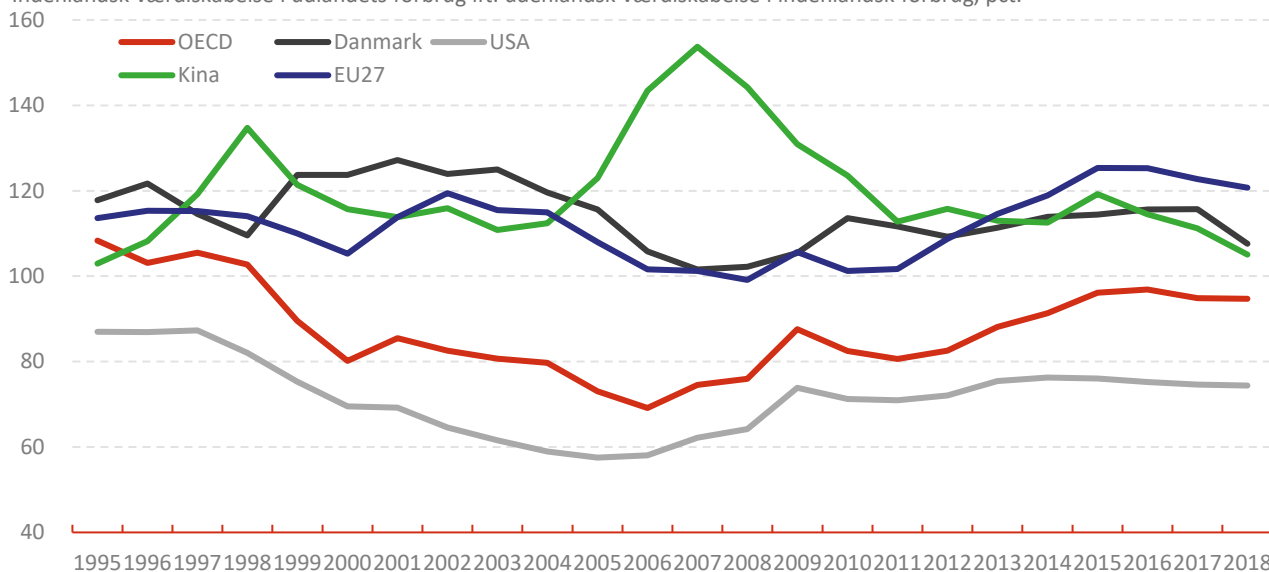

Kina er ikke bare vestens fabriksgulv

En anden måde at se på, hvordan lande indgår i værdikæder på, er hvor meget et lands værdiskabelse, der indgår i andre landes forbrug, relativt til hvor meget af landets forbrug, der indeholder udenlandsk værdiskabelse. Jo højere denne andel er, jo mere kan landet kategoriseres som et producenthub for andre lande. I tiden frem mod finanskrisen kunne Kina i stigende grad kategoriseres som en sådan producenthub, jf. figur 9. I OECD-lande som Danmark, EU og USA blev der i stigende grad udenlandsk værdiskabelse i deres forbrug, sammenlignet med hvor meget af deres værdiskabelse, der indgik i andre landes forbrug. Denne tendens vendte på hovedet efter finanskrisen for både Kina og OECD-landene.

FIGUR 9: FINANSKRISEN VENDTE OP OG NED PÅ LANDES "PRODUCENTHUB-STATUS"

Indenlandsk værdiskabelse i udlandets forbrug ift. udenlandsk værdiskabelse i indenlandsk forbrug, pct.

Kilde: OECD

Som nævnt fortæller disse data ikke noget om udviklingen i de globale værdikæder som følge af coronakrisen og krigen i Ukraine. Men det nuancerer billedet af Kina som producent af vestens forbrug. Selvom vi i vesten forbruger rigtig mange varer, der skabes i Kina, er Vesten og Kina reelt mere sammenlignelige, når det kommer til vores roller i værdikæderne. Vi producerer og eksporterer i høj grad også selv halvfabrikata til mange dele af verden, ligesom vi også producerer mange færdigvarer, der bliver forbrugt uden for OECD-landene.

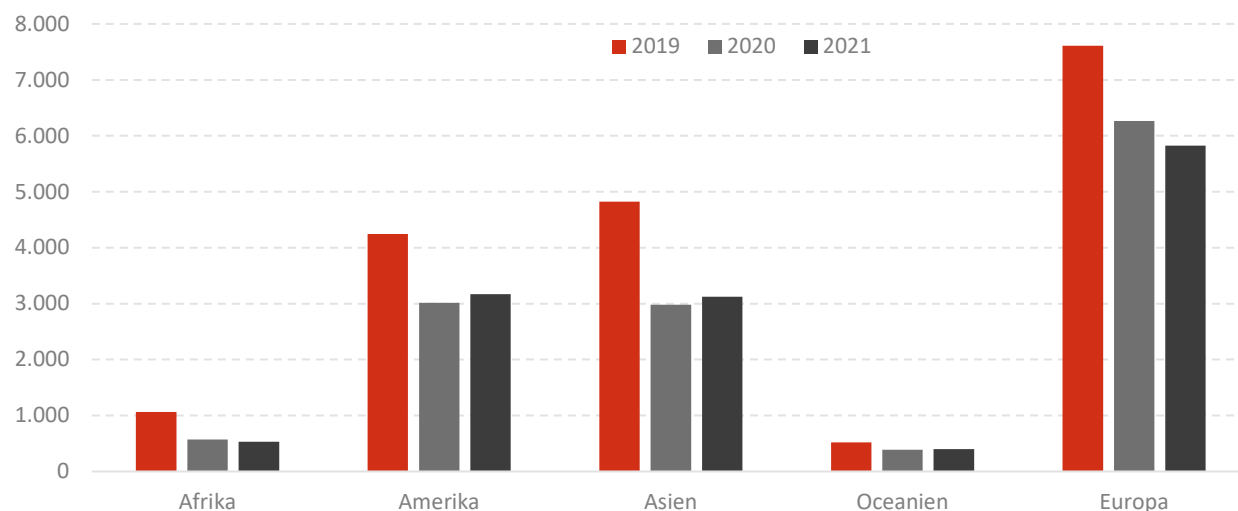
FALD I DIREKTE UDENLANDSKE GREENFIELD- INVESTERINGER

Når virksomheder "nearshorer" produktionen, vil det i mange tilfælde kræve opbygningen af ny produktionskapacitet i det land, produktionen flytter til. Så længe den opbygning ikke finder sted i virksomhedens hjemland, vil det give udslag i nye "greenfield FDI" – altså direkte udenlandske investeringer i ny produktions- eller kontorkapacitet.

En optælling af nye direkte greenfield-investeringer fra FN viser, at coronakrisen naturligt nok havde en markant negativ effekt. Antallet faldt med 28 pct. globalt set fra 2019 til 2020 – bredt funderet på tværs af verdens regioner, jf. figur 10. Faldet var relativt mindst i Europa – "kun" på 18 pct. – men her er faldet omvendt fortsat i 2021, mens der i de andre regioner (på nær i Afrika) har været en vis stigning gennem 2021. Dette har dog langt fra været nok til at genoprette faldet i 2020.

FIGUR 10: CORONAKRISEN VAR ET HÅRDT SLAG FOR GREENFIELD FDI

Antal greenfield FDI fordelt på modtagerland

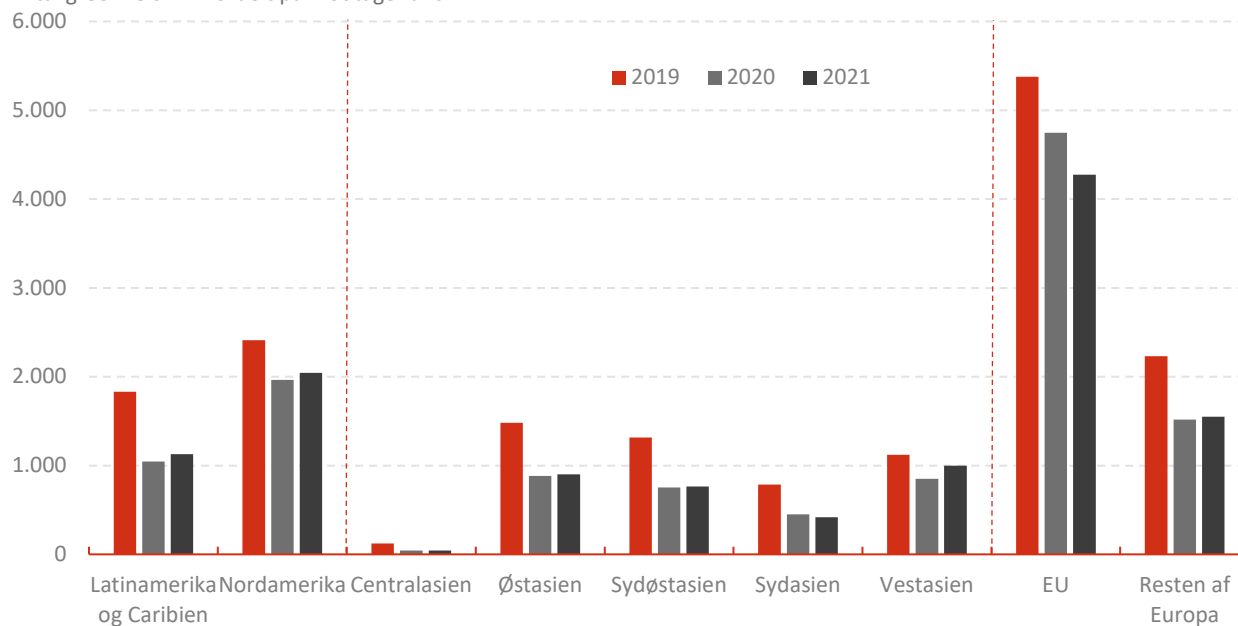
Kilde: FN ([Global Investment trends Monitor, No 40 \(unctad.org\)](https://unctad.org/))

Zoomer vi ind på de tre største regioner, ser vi, at faldet i Europa i 2021 skyldes færre antal greenfieldinvesteringer i EU, mens det er steget en smule i resten af Europa, jf. figur 11. Investeringerne er også faldet i Sydasiens i 2021, mens de omvendt er tæt på genoprettet i Vestasien.

Med det store fald i 2020 pga. coronakrisen er det meget vanskeligt at afkode, i hvor stort et omfang de bevægelser, vi ser i 2021, kan skyldes nearshoring eller på anden vis omrokering af produktionskæderne. Men heller ikke i disse data er der endnu tegn på en signifikant ændring.

FIGUR 11: ENDNU INGEN GENOPRETNING AF GREENFIELD FDI I EU

Antal greenfield FDI fordelt på modtagerland

Kilde: FN ([Global Investment trends Monitor, No 40 \(unctad.org\)](https://unctad.org/publications/global-investment-trends-monitor-no-40))

INGEN KLARE TEGN PÅ NEARSHORING – ENDNU

Den globale handel har de seneste to år oplevet to chok – coronakrisens økonomiske chok og det geopolitiske chok pga. Ruslands krig mod Ukraine. Disse begivenheder udstiller på hver sin måde den potentielle skrøbelighed, der er ved at have meget udstrakte forsyningskæder. Er man afhængig af et enkelt punkt i kæden, kan begivenheder uden for ens kontrol betyde store konsekvenser for produktionen.

Derfor er det naturligt, at globale virksomheder gentænker deres forsyningskæder og produktionsstrategi, og det har ført til mange spekulationer om en omkalfatring af global handel gennem regionalisering og nearshoring.

Disse bevægelser er dog vanskelige at spore i vores data på global vareeksport fra hvert enkelt land til hvert enkelt land. Der har været ændringer i handelsmønstrene i 2021, men det ligner mest en tilbagevending til mønstrene før coronakrisen.

Det er forventeligt, at mange virksomheder vil ændre deres produktionskæder på baggrund af de seneste to års begivenheder. Men det er en proces, der kan tage lang tid, og det behøver ikke betyde en langt mere regionaliseret verdenshandel. Produktionskæderne kan blive diversificeret uden at blive hjemtaget.

Hvad det ender med, er for tidligt at sige, for det er langvarige processer, der sættes i gang. Men indtil videre viser globale data ikke nogen omfattende omstrukturering af den globale varehandel.

Det er dog ikke nogen garant for, at det ikke kommer til at ske.

Robuste og agile forsyningskæder – ikke nødvendigvis kortere

Selvom coronakrisen og krigen i Ukraine er af vidt forskellig art, har de det til fælles, at de tydeliggør virksomheders behov for at reducere afhængighed i forsyningskæder i enkelte lande og enkelte leverandører. Fremover må virksomhederne sikre robusthed ved, at der til ethvert råmateriale, halvfabrikat, leverandør og geografi for produktion må sikres mindst ét alternativ.

Og de må sikre agilitet - ingen forsyningskæde kan længere betragtes som langtidsholdbar, hverken med fjerne destinationer, nearshoring eller hjemtagning til egen nation. Ethvert led, nært eller fjernt, må fremover påregnes at skulle udskiftes med kort varsel. Og de led, der fjernes i produktionskæden pga. pandemi, krig eller andet, kan lige så hurtigt vende tilbage igen.

Behovet for at reducere afhængighed i forsyningskæder er dog ikke argument et for hverken nearshoring eller hjemtagning, men blot for at finde alternative leverandører i alternative geografier.

Det er i alles interesse, at disse ændrede vilkår ikke fører til opgivelse af globaliseringen, som har skabt mere velstand i såvel udviklings- som industrialiserede lande end nogen anden faktor i historien.

KONTAKT
JENS HJARSBECH
CHEFØKONOM
TLF. 26 19 65 25
JH@AXSELFUTURE.DK